

Opstarten beweging Radicale vernieuwing jeugdzorg

1 Aanleiding

Met elkaar steken we in Nederland veel energie en geld in de jeugdzorg. Met als doel kinderen, jongeren en ouders zo goed mogelijk te helpen. Met het oog daarop hebben gemeenten een grotere rol gekregen bij de jeugdzorg. En zijn er landelijke programma's om de jeugdzorg te verbeteren. Veel mensen zijn vanuit goede intenties bezig om de jeugdzorg te verbeteren.

Maar tegelijkertijd merken we ook steeds dat er geen oplossingen komen voor bestaande problemen. Bij LOC Waardevolle zorg komen nog steeds veel verhalen binnen van kinderen, jongeren en ouders. Zij geven aan dat ze zich niet gehoord, gezien en gekend voelen. Besluitvorming vindt over hun hoofd plaats. Zij hebben het gevoel dat ze vooral als een maatschappelijk probleem en verdienmodel gezien worden. Hulpverleners in de jeugdzorg melden dat er teveel nadruk ligt op controle en beheersen van risico's. Zij willen graag hun expertise en creativiteit inzetten om kinderen, jongeren en ouders te helpen. Bestuurders en beleidsmakers merken dat het erg lastig is om het daadwerkelijk over kinderen, jongeren en ouders te laten gaan. Iedereen klaagt over de schotten tussen bijvoorbeeld gemeentelijke jeugdzorg, justitiële jeugdzorg en onderwijs.

LOC investeert al vele jaren in overleggen en programma's om de jeugdzorg te verbeteren. Waarbij we merken dat er maar heel langzaam iets verandert. De bestaande structuren veranderen in de kern niet. We denken dat iets anders nodig is.

Daarom willen we een beweging starten als netwerk van gedreven mensen en organisaties. Met als doel kinderen, jongeren en ouders die ondersteuning vanuit de jeugdzorg nodig hebben perspectief te bieden. Waarbij zij zich gehoord, gezien en erkend voelen. Zodat zij ervaren dat zij van betekenis kunnen zijn voor zichzelf en voor anderen. In de verpleeghuiszorg hebben we al ervaring met zo'n beweging en dat is erg succesvol.

Samen kunnen we de jeugdzorg radicaal (radix = vanuit de wortel) vernieuwen. Met een krachtige inzet van iedereen die hierbij betrokken is. Dat is geen gemakkelijke opgave, want gewoonten, tradities, regels, belangen en structuren zijn veelal niet daarop gericht. De praktijk is weerbarstig en vraagt veel inzet.

De beweging wil vooral helpend zijn in de samenleving. Door steeds een podium te bieden om te blijven zoeken naar vernieuwing. En door te werken vanuit de praktijk. Namelijk de ervaringen van kinderen, jongeren, ouders en hulpverleners. Dat kan bestaande programma's en initiatieven zoals Zorg voor de jeugd enorm helpen. De beweging kan bestaande mooie initiatieven versterken, zodat ze een grotere impact hebben.

De beweging heeft als vertrekpunt de behoeften van kinderen, jongeren en ouders. Daarom gaat de beweging over de gehele jeugdzorg: zowel de gemeentelijke jeugdzorg als de justitiële jeugdzorg. Waar in dit stuk 'jeugdzorg' staat bedoelen we dus steeds de brede jeugdzorg.

De beweging leidt er toe dat we in de praktijk van de jeugdzorg verbetering zien.

2 Onze waarden

De beweging start vanuit gezamenlijke waarden. Op basis van signalen en gesprekken hebben we vanuit LOC onderstaande waarden benoemd. In 2021 blijven we deze waarden aanscherpen met de mensen die de beweging vormen.

Hoe kijken wij naar kinderen, jongeren en ouders?

Wij vinden dat ieder mens van waarde is. Voor zichzelf en voor de maatschappij. Of ze nu kind, jongere of volwassene zijn. Ook als zij ondersteuning vanuit de jeugdzorg nodig hebben. We erkennen hun kwetsbaarheid, maar geloven dat zij binnen hun eigen mogelijkheden verantwoordelijk voor hun eigen leven zijn. Hoeveel verantwoordelijkheid iemand kan dragen, zal dus per mens en ook per leeftijd verschillen. Zo kunnen kinderen, jongeren en ouders door problemen niet altijd verantwoordelijk zijn voor alles in hun leven. Maar zij kunnen wel ondersteund worden. Om zo zelf verantwoordelijk te zijn waar dat maar kan. Om daarmee het leven te kunnen leiden dat bij hun waarden, wensen en behoeften past. En ook te werken aan een toekomst waar zij van dromen. Waarin zij net als ieder ander warmte, liefde en genegenheid ontvangen.

Wie zijn wij?

Wij zijn kinderen, jongeren, ouders, naasten, hulpverleners, managers, bestuurders, toezichthouders, overheden en beleidsmakers. We hebben ons verzameld in een netwerk en voelen ons allemaal betrokken bij de jeugdzorg.

Wat is onze droom?

Wij willen dat mensen in gezinnen waar ondersteuning nodig is een waardig leven kunnen leiden. En waardevolle relaties kunnen onderhouden met wie hen dierbaar zijn. Dat zij activiteiten kunnen doen die zij graag ondernemen en die iets bijdragen. Dat zij kunnen werken aan wie zij willen zijn of willen worden. En zo het gevoel hebben dat hun leven zin heeft. Ook als zij (soms) ondersteuning vanuit de jeugdzorg nodig hebben. Daarbij hebben hulpverleners de ruimte en vaardigheden om in dialoog met kinderen, jongeren, ouders en naasten oplossingen te zoeken. Wetend dat ieder gezin en ieder mens anders is. Regels en systemen zijn zo gemaakt dat ze helpend zijn in die dialoog.

Wat betekent dat voor jeugdzorg?

Wij willen dat de jeugdzorg uitgaat van unieke mensen met hun eigen waarden. En dat die uitgaat van wat zij belangrijk vinden. Wij stimuleren dat de jeugdzorg zich richt op het welzijn van kinderen, jongeren en ouders. Zodat zij kunnen (blijven) doen wat zij belangrijk vinden. Dat geeft levenszin. Zo geven kinderen, jongeren en ouders ook zélf betekenis aan hun leven. Dan kunnen ze bijdragen, op heel verschillende manieren. Daarvoor is het belangrijk dat ook hulpverleners kunnen doen wat voor hen belangrijk is. Gelijkwaardigheid, openheid, empathie, creativiteit, vertrouwen, veiligheid en ondernemerschap zijn belangrijk om onze droom te realiseren. Daarvoor is het nodig dat hulpverleners met passie hun werk kunnen doen. En zij zich gesteund voelen om samen met kinderen, jongeren en ouders de juiste afwegingen te maken.

Hoe willen we dat bereiken?

Wij stimuleren en enthousiasmeren elkaar. Wij scheppen ruimte zodat kinderen, jongeren, ouders, naasten en hulpverleners samen in dialoog oplossingen kunnen zoeken. Met als uitgangspunt welke wensen de betrokkene heeft en hoe hij zich wil ontwikkelen. We blijven

alert dat we de mens als geheel zien. Dat we geen schotten creëren of onnodig in stand houden. We zoeken samen met kinderen, jongeren, ouders en naasten naar wat effectief is. Als we knelpunten in de praktijk of in de regelgeving tegenkomen dan gaan we daarmee aan het werk om die op te lossen.

Wat hebben wij daarvoor nodig?

We geloven dat we onze droom alleen kunnen realiseren als *alle* betrokkenen in de jeugdzorg samenwerken. Daarmee bedoelen we onder andere: kinderen, jongeren, ouders, naasten, hulpverleners, managers, bestuurders, raden van toezicht, gemeenten, inspectie, jeugdautoriteit en ministerie. Het is van belang dat ieder vanuit zijn eigen expertise kan en wil bijdragen. Dat we elkaars rol erkennen en elkaar opzoeken om tot oplossingen te komen waar het knelt. We denken en handelen vanuit onze droom. Belangen zijn daaraan ondergeschikt.

3 Te zetten stappen

Het klinkt simpel. Vrijwel iedere jeugdzorgorganisatie heeft een dergelijke missie en visie. Maar de praktijk blijkt enorm weerbarstig en vraagt veel. We willen dat de praktijk voor de kinderen, jongeren, ouders en hulpverleners daadwerkelijk verandert. Daarom beginnen we klein. Maar onze ambitie is 'een veenbrand' in de jeugdzorg door het hele land. Veranderen kost tijd en deze beweging zal jaren nodig hebben om een steeds groter zichtbaar effect te hebben.

De aanpak om de de droom (de doelen) van de beweging te realiseren is niet te vatten in een strak activiteitenplan. We zullen steeds vanuit de praktijk kijken wat er nodig is om de volgende stap te zetten. Zoals geschetst hebben we in de verpleeghuiszorg de ervaring dat daardoor energie ontstaat en alle betrokkenen zich medeverantwoordelijk voelen voor het realiseren van de droom. LOC vervult daarbij de functie om steeds iedereen scherp te houden of de activiteiten wel bijdragen aan de geformuleerde droom. We zullen steeds met alle betrokkenen bespreken wat de volgende stap is en op basis daarvan kijken hoe we dat organiseren. In de verpleeghuiszorg blijkt het vormen van actieteams heel zinvol te zijn. Waarbij het van belang is dat we steeds in de gaten houden dat de verschillende actieteams onderdeel blijven uitmaken van de grotere beweging. Zo kun je in de jeugdzorg de ontwikkeling van het kind of de jongere (zoals verwoord in actielijn 3 Zorg voor de jeugd) niet los zien van een veilige woonomgeving (actielijn 5). Anders dan in een traditioneel programma kunnen we daarom niet de activiteiten in een strak tijdpad gaan benoemen. Omdat we daarmee zouden ontkrachten wat het wezen van de beweging is: aansluiten bij de praktijk en van daaruit integraal werken aan de realisatie van onze droom. Alle betrokkenen in de beweging, van jongere of professional tot gemeente of regio, zullen zelf nadenken over oplossingen en daardoor mede-eigenaar zijn van de beweging.

Wat we al wel kunnen aangeven is een idee hoe we werken aan deze droom. Daarvoor staat hieronder een aanzet. Het is wel degelijk mogelijk met actieonderzoek te zien wat de resultaten zijn. Waarmee er ook een continue verbetercyclus ontstaat: onderzoek leidt meteen tot actie en verbetering.

2021 als opstartjaar

We willen 2021 gebruiken om de beweging radicale vernieuwing jeugdzorg voor te bereiden. Zodat we eind 2021 de basis gelegd hebben om in 2022 (en de jaren daarna) met alle betrokkenen daadwerkelijk aan de gezamenlijk geformuleerde droom te kunnen werken.

Hoe we vanaf 2022 verder kunnen werken, is hier binnenkort ook te lezen.

4 Eerder opgedane ervaringen

LOC heeft in de verpleeghuiszorg al jaren ervaring met een soortgelijke beweging. In de afgelopen 4 jaar zijn een aantal lessen geleerd. Die willen we ook benutten voor deze beweging in de jeugdzorg.

Belangrijke lessen zijn:

- Het is van groot belang een gezamenlijke droom te formuleren. Want daarmee blijft het doel van de beweging duidelijk. En kun je elkaar binnen de beweging ook stimuleren en aanspreken bij het werken aan die droom.
- Iedereen die de droom onderschrijft en zich hiervoor actief wil inzetten mag meedoen. Of het nu de mensen zijn die zorg krijgen, naasten, zorgverleners, managers, stafdiensten of bestuurders. En ook beleidsmakers zoals ministerie, inspectie en inkopers. Juist door samen te werken kun je kennis en expertise bundelen. En zonder vanuit belangen te denken werken aan de realisatie van de gezamenlijke droom. Juist die diversiteit maakt de beweging succesvol.
- In de beweging draait het om vertrouwen. Het betekent bijvoorbeeld dat het ministerie in alle openheid vragen kan stellen aan de deelnemers over wat er in de praktijk gebeurt. En daarmee een platform heeft om te toetsen en te bespreken wat er werkelijk gebeurt. Zonder dat er meteen sprake is van een formeel overleg tussen belangenpartijen.
- In de zorg gaat het om mensen. Ieder mens is anders. Dat betekent dat blauwdrukken niet werken. Je zult steeds in iedere situatie moeten kijken wat het meest passend is. Organisaties kunnen wel van elkaar leren en elkaar steun bieden.
- Een beetje veranderen gaat niet. De hele organisatie zal vanuit de droom moeten werken, niet een deel. Dan lukt het niet. Deelname heeft consequenties voor alles en iedereen.
- De beweging is geen project. Het gaat om een cultuurverandering, die jaren zo niet tientallen jaren nodig heeft. Wat in decennia is ontstaan verander je niet in één of een paar jaar.
- Het feit dat het een cultuurverandering betreft heeft gevolgen voor de manier waarop de beweging georganiseerd is. Het werkt niet om met strakke volledig ingevulde projectplannen te werken. We hebben een doel voor ogen, maar zullen steeds met elkaar binnen de beweging voortdurend moeten onderzoeken en beslissen wat de volgende stap is. En welke vorm van organiseren daarbij past.
- Het is steeds zoeken naar waar en wie bij de energie zit. Dat kan de bestuurder zijn, maar ook een cliëntenraadslid of iemand bij een gemeente. Gedrevenheid is belangrijker dan de formele functie van iemand.

- Om de beweging op te starten en gaande te houden is er een centraal (ondersteunings)punt nodig. Een punt dat verbindt, afspraken maakt en zorgt dat de beweging inderdaad blijft werken aan de gezamenlijk geformuleerde droom.
- We hebben gemerkt dat het goed voorbereiden van een dergelijke beweging een jaar kost (zowel in de verpleeghuiszorg waar we al bezig zijn als in de geestelijke gezondheidszorg waar we binnenkort willen starten).